

МОНАСТИР РАДОВАШНИЦА

Манастир Радовашница је манастир Српске православне цркве, епархије шабачке.

Представља непокретно културно добро као споменик културе.

Манастир се налази у истоименом селу на двадесет три километра од Шапца, у подножју северне стране планине Цер. Посвећен је светим архангелима Михаилу и Гаврилу, а сматра се задужбином краља Драгутина Немањића.

Манастир слави две славе. То су Сабор светог архангела Гаврила, 26. јула по новом календару, и Покров Пресвете Богородице, 14. октобра. Преслава манастира Радовашница (народни сабор) је на светог пророка Илију, 2. августа.

Манастир се налази испод планине Цер, на месту окруженом столетним стаблима храстове, букове и липове шуме, у селу Радовашница. Храм Светих архангела Михаила и Гаврила помиње се у најстаријим записима са реке Радовашнице. Сматра се да је манастир задужбина краља Драгутина Немањића, који је владао од 1282. до 1316. године. Манастир на Церу је пре турског времена заузимао видно место. Био је саграђен у рашком стилу од ломљеног камена, покривен шиндром. Први писани помен манастира је турски попис из 1548. године, док се у нашим изворима индиректно помиње 1541. године. Свакако, манастир је саграђен пре доласка Турака и задужбина је Драгутина Немањића.

У турским пописима из 1600. и 1624. године, налазимо и друго име овог манастира — *Косаник*. Име је можда везано за стари Косанин град, чије рушевине се налазе на врху Цера.

У старим записима се манастир назива и *Храм Светог архангела Михаила*, или *Михаила и Гаврила*, на реци *Радованшчици* или *Радовантици*.

Манастирска црква грађена је у стилу рашке школе. Грађена је од ломљеног камена и покривена шиндром. Има облик два прекрштена правоугаоника са припратом и заобљеном олтарском апсидом. Кубе је округло споља и изнутра држе сидни пиласстри. Стубови се завршавају луцима који држе квадратно постоље на коме је изведено кубе. Ово постоље споља је доста наглашено.

МОНАСТИР ПЕТКОВИЦА

Манастир Петковица припада Епархији шабачкој Српске православне цркве. Налази се на територији Града Шапца у атару истоименог села. Потиче из друге половине 13. века, чији настанак народно предање везује за краља Драгутина.^{[1][2]}

Манастир представља непокретно културно добро као споменик културе од великог значаја. Доласком Турака на ово подручје (1521. године), манастир је опустео, али само привремено. Већ 1561. године у манастирску цркву долази зворнички епископ Павле, што доказује да манастир живи. По заповести овог митрополита овде је 1576. писан један типик. У овом се манастиру замонашио сегедински митрополит Георгије, који је 1579. и 1581. дао цркви прилоге у књигама. Петковица се спомиње и у 16. и 17. веку током којих је постојала и радила преписивачка школа, а када су Аустријанци преузели од Турака ове крајеве 1718. године, у манастиру је била школа за спремање свештеника. Током устанка, после Боја на Мишару, Турци су попалили цркве и манастире по Мачви, а међу њима и манастир Петковицу. Одмах после ослобођења од Турака манастир је обновљен, али поново страда у Првом и Другом светском рату.

Садашњи манастир је саграђен крајем 19. века на старијем култном месту. Изведен је под утицајем моравске стилске школе, као издужена грађевина триконхалне основе са три

простране апсиде на истоку, две певничке и једном олтарском које су споља полигоналне а изнутра полукружне. На споју апсида уздиже се осмострана купола. Изнад припрате са галеријом, доста мањом у односу на наос, уздиже се високи звоник. У олтарском простору дефинисани ђаконикон и проскомидија у облику издужених и лучно засведених ниша са јужне и северне стране. Дрвена олтарска преграда мањих димензија богато је украшена дуборезом на коме доминирају биљни мотиви. Иконе се приписују Николи Марковићу, с изузетком бочних двери које су из касније фазе.

Фасадне површине омалтерисане и окречене у бело оживљене су соклом од тесаних гранитних блокова кровним хоризонталним венцем који тече дуж целе грађевине и плитким паластрима међусобно повезаним аркадама. На свим зидним платнима, осим западног, постављени су издужени прозорски отвори у облику лучно засведених монофора. На западној фасади, поред тога што је главни портал наглашен посебном констукцијом са забатом, истиче се завршни тимпанон оивичен са свих страна профилисаним венцем. Двоспратни звоник који надвисује западну фасаду украшен је пиластрима на ивицама и хоризонталним венцима у врху. у Доњој етажи су постављене четири монофоре, а у горњој четири мања и удвојена прозора.[3]

МАНАСТИР ЧОКЕШИНА

Манастир Чокешина припада Епархији шабачкој Српске православне цркве, налази се у истоименом селу, у подножју Видојевице, планине Цер.[1]

Манастир Чокешина представља непокретно културно добро као споменик културе од По легенди манастир је задужбина Милоша Обилића. Манастир је као и село назван по Богдану Чокешу некадашњем мачванском властелину. Године 1458. постаје власништво великог логотега Стјепана Ратковића, а из тог времена потичу и две сачуване камене плоче у поду цркве. У периоду од 1707. до 1732. године, после велике сеобе под патријархом Арсенијем Чарнојевићем, у манастиру је постојала школа на челу са игуманом Василијем. Турци су затим запалили и срушили манастир. На старим темељима 1786-86. изграђена је нова црква, која је поново срушена у време Првог српског устанка када се овде одиграла битка између

Срба и Турака, позната као Бој на Чокешини. У манастирској порти подигнут је споменик са гробницом у знак сећања на српске устанике.[2][3] великог значаја.

Данашња црква манастира Чокешина грађена је између 1820. и 1823. године заслугом кнеза Милоша и његовог брата Јеврема. Црква је посвећена је рођењу Пресвете Богородице.

Иконостас је из 1834. а конак на спрат из 1918. године. Бомбардовањем у септембру 1941. манастир је уништен, а обновљен је поново 1962. године. Једно време ту је била болница и место боравка сиромашне деце из разних крајева земље.

Једно време старешина манастира је био Митрофан Матић који је убијен 1941. године и сахрањен у манастиру.

ЦРКВА ПРЕОБРАЖЕЊА У КРИВАЈИ

Црква Преображења у Криваји, месту на територији града Шапца, налази се на списку непокретних културних добара, као споменик културе од великог значаја.[1]

У атару села Криваја, у подножју планине Цера, подигнута је црква Преображења, која је до почетка 18. века била црква манастира Криваје, познатог као Кривојник и Добриње у изворима из 16. века. Свој данашњи изглед црква добија 1790. године када се врше обимни радови на њој захваљујући ктиторству виђених људи овог краја, између којих се издваја оберкнез Ранко Лазаревић, заједно са још тројицом угледних домаћина и игуманима манастира Радовашнице, Каоне, Чокешине и Петковице. Као главни мајстор ангажован је Михаило Петровић, који се потписао на часној трпези.[2]

Црква има триконхалну основу са пространом олтарском апсидом, припратом и карактеристичним полукружним дрвеним тремом на западној страни који је накнадно придодат. Три куполе доминирају споља: централна и две бочне које се налазе изнад певничких апсида. Спољашњи зидови су једностано малтерисани, без украса, окречени у бело. Поред дрвеног трема, који је неоспорно ремек дело народног неимара, пажњу привлаче и два портала на западној страни грађевине (један који води у трем а други у главну грађевину), дело истих мајстора који су трем реализовали. Фасаде су једноставне, окречене, без декоративне пластике. Сликану декорацију је извела група сликара око Хаџи Рувима и Петра Молера. У току 1978. године обављени су конзерваторски радови на крову, фасадама и трему цркве као и уређење порте.

ТРОЈАНОВ ГРАД

Остаци римског утврђења из трећег века наше ере

Тројанов/Трајанов Град је тврђава на планини Церу која се приписује митском бићу цару Тројану/Трајану. Данас је могуће видети остатке некадашњег одбрамбеног зида до којег се стиже шумским путем на 800м од асфалтног пута који води ка планинарском дому „Липове Воде“.

По изворним причама, Тројан је био демон који је живео у свом двору у забаченој шуми, а када падне ноћ он би изашао и обљубљивао би девојке и жене које су живе у његовој близини. Он се једино плашио сунчевих зрака који га могу спржити и нанети му веће повреде. Он је живео у свим порушеним и разрушеним градовима који су били смештени у шумама, који су били препуни бића сличних њему, то су била разна демонска бића која на први поглед утерују језу. Неки аутори воле да гледају Трајана или као упоредбу са римским царем Трајаном, што се мисли да је словенско постојање на Балканском простору много, много раније него што то наводи званична информација или као модификацију бога Триглава, јер се Тројан приказивао са три главе у изворним причама као коњаник у ноћи који има страх од сунца. Често се приказивао са магарећим или козијим ушима. Познато је и једно дело о демону (цару) Тројану : У цара Тројана козије уши.

Мит о Тројану :

Очигледно је да утврђење носи име по бићу из српске митологије. Забележене народне приповетке повезује остаци града са Тројаном. Позната је легенда о демону Трајану, коју је забележио Вук Караџић, а која говори о томе како је овај демон излазио сваке ноћи из своје тврђаве близу Шапца, да би имао односе са лепим сеоским девојкама. Трајан је веома пазио да се врати у тврђаву пре изласка сунца, које би га својим зрацима спржило. Ипак, овакву судбину Трајан није могао да избегне. Након што су сељаци одсекли језике петловима који су Трајана упозоравали на долазак зоре, Трајан је, немајући времена да се врати у тврђаву пре изласка сунца, био спржен. Ова легенда веома подсећа на неку од прича о вампирима, као и на легенду о украјинском кнезу Вишеславу, који је журио да дође до свог замка на Криму пре изласка сунца. Још једна од српских легенди говори о

троглавом демону по имену Тројан, који је живео на планини Цер. Једна Тројанова глава гутала је животиње, друга људе, а трећа рибе. Као и Трајан из приче који је забележио Вук Караџић, и церски Тројан био је кажњен на исти начин, зраци сунца спржили су га док је покушавао да побегне у своје утврђење.

Како год схватили Тројана, мора се узети у обзир да је овде реч о једном посебном бићу, које ни на који начин није повезано са римским царем сличног имена. Бића мушког пола која под окриљем ноћи имају односе са женама постоје у легендама многих народа, па није ни чудо што се овакав ентитет појављује и у митовима Словена. Једно од имена оваквог ентитета је инкубус, док је женски обик овог демона, који има односе са мушкарцима, сукубус. Да је Трајан на неки начин повезан са сексуалном енергијом, говори и чињеница да се он описује на сличан начин као и Пан, похотно биће из римског фолклора. Демон је делимично човек а делимично јарац, будући да га српске легенде описују као човека са козјим ушима.

Многи други истраживачи сматрају да је Трајанов култ настао на основу веровања у уклетост места, која се на неки начин повезују са римским императором Трајаном. Истраживач Јагић сматра да су Словени све рушевине почели постепено повезивати са царем Трајаном, због чега је он постао демон рушевина, односно, биће које насељава остатке некадашњих замкова и утврђења. На овај начин, Трајан је стекао и статус божанства, па се сматрао једнаким Перуну, Хорзу, Велесу и осталим боговима које спомиње Апокалипсис апостола. Аутори овог списка заправо су искористили чињеницу о људском пореклу бога Трајана и на основу ове чињенице прогласили и остале словенске богове лажним. Ипак, име Тројан сугерише да се овде ради о ентитету чије је једна од одлика трострукост. У српском језику постоји, штавише, епитет тројан, који управо означава нешто што је троструко. У Тројановом случају, трострукост је везана за његове три главе, које су наносиле зло људима и животињама. Према тумачењу В. Нешкових, топоним везан за Тројана је заоставштина паганске религије Срба и сећање на врховног бога Дабога, његовог супститута Перуна и њихових хипостаса Тројана, Вида и Велеса.